

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขา ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน The Development of Curriculum for School Elderly the Main a Threefold in the Provinces Upper Northern

ชาลี ภัคดี¹

Chalee pakdee

ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์¹

Chatchai Sirikulpan

พิมพ์สสร เด็ดขาด²

Pimpatsorn Dedkhad

เขมินทร่า ตันธิกุล²

Khaminthra Tanthikun

Corresponding Author E-mail: chapak120101@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และพัฒนา ทดลอง ประเมินและสร้างคู่มือการใช้หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยผสมผสาน (Mix Method) กลุ่มตัวอย่างคือโรงเรียนผู้สูงอายุ 14 โรงเรียน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร ครูผู้ปฏิบัติงานและกลุ่มผู้เรียน ปีการศึกษา 2561 รวมทั้งสิ้น 168 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการศึกษา การสังเกต การสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนพบว่ามีภาระงานส่วนมากจะใช้หลัก 5 ก. คือ กลุ่ม กรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน 2) การหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า หลักไตรสิกขาที่นำมาใช้ ประกอบด้วย (1) ศีล คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านร่างกาย และด้านสังคม (2) สมาธิ คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ (3) ปัญญา คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านความรู้ โดยมีขั้นตอนการพัฒนา 5 ด้าน คือ (1) การศึกษาและวิเคราะห์สภาพจริงของข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ (2) การร่าง การตรวจสอบและการนำหลักสูตรไปใช้ (3) การประเมินผลการใช้หลักสูตร (4) การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และ (5) สรุปรายงานผล 3) การทดลองและประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้นำหลักไตรสิกขามา ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การประเมินความพึงพอใจหลังการใช้หลักสูตรมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) 4) คู่มือการใช้หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย คำนำ วัตถุประสงค์การสร้างและพัฒนาแบบหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้หลักไตรสิกขา แนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, โรงเรียนผู้สูงอายุ, หลักไตรสิกขา, ภาคเหนือตอนบน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Abstract

The objectives of this research were to study, analyze and develop, experiment, evaluate and create a manual for the elderly school curriculum using the Trisikha principle in the upper northern provinces. The sample group was 14 senior schools by selecting a specific (Purposive) informant, namely the Executive Committee. A total of 168 teachers, workers and learners for the 2018 academic year were used. Study record form, observation, group discussion Interview and questionnaire The statistics used for data analysis were percentage, mean, deviation and content analysis.

Results of the study were as follows :

1) learning management of older schools in the upper north, it was found that most of the operations were done using the 5 Kor principles, namely the Committee, the Activities Rules and the Knowledge Building Fund. 2) Finding guidelines for the development of the senior school curriculum using the Trisikha principle, found that the three-sided principles used were (1) Precepts are curriculum activities in physical and social development. (2) Meditation is a curriculum-based activity in emotional and mental development (3) intelligence is a curriculum-based activity in the development of knowledge. There are five development stages: (1) the study and analysis of the real nature of the basic information (2) drafting, validation and curriculum implementation (3) curriculum evaluation (4). Improve curriculum development and (5) report summary 3) Experiment and assessment of curriculum for elderly schools using the Trisikkhha principle in the upper northern provinces. the three principles that were applied, to promote the development of all aspects of potential, including physical, emotional, social, intellectual, and organized activities.. Course evaluation Curriculum improvement And summarize the report The results of the satisfaction assessment after using the curriculum were overall at a high level (= 4.05). 4) The Guidelines for Using the Senior School Curriculum using the Trisikha Principle in the Upper North Province to contain the preface, objectives, Create and develop a curriculum for the elderly school.

Keywords: Curriculum Development, School Elderly, Threefold, Upper Northern

บทนำ

ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากระบบสาธารณสุขได้รับการพัฒนามากขึ้น การตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญส่งผลให้ภาครัฐกำหนดมาตรการเตรียมการรองรับให้การดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยกำหนดยุทธศาสตร์ "การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ" เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เป็นต้นมา ด้วยการมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) เพื่อกำหนดทิศทางนโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ดำเนินการด้านผู้สูงอายุให้ชัดเจน (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2553) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับระบบการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่น การให้บริการด้านสุขภาพ การจัดสวัสดิการทางสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี รวมถึงวงการแพทย์ ช่วยให้ประชาชนมีอายุขัยยืนยาวมากขึ้น ทำให้ลดอัตราการตายของประชาชน ส่งผลให้โครงสร้างประชากรเปลี่ยนไป โดยเฉพาะประชากรผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้นจาก 7.27 ล้านคนในปีพ.ศ.2552 เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.5 ในปีพ.ศ.2553 คิดเป็นประมาณ 7.53 ล้านคนของประชากรทั้งประเทศและคาดว่าประมาณ พ.ศ.2563จะเพิ่มเป็น 2 เท่าหรือประมาณ 11.88 ล้านคน (สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2548) ซึ่งหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่นองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 76 แห่ง เทศบาล จำนวน 2,440 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5,335 แห่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ(กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) จำนวน 2 แห่ง รวม 7,853 แห่ง (กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2558) ทุกแห่งมีการปฏิบัติตามภารกิจด้านงานส่งเสริมคุณภาพ

ชีวิต โดยเฉพาะ งานสวัสดิการสังคม การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีพัฒนาการที่ดีทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกรู้ว่าไม่ได้ถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยวอยู่ในสังคม ทำให้มองเห็นคุณค่าในตัวเอง ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม จากสังคม ซึ่งสอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่องการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ข้อที่ 8/1 “ให้แต่งตั้งคณะกรรมการมีหน้าที่พิจารณาจัดหาและเห็นชอบให้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน เข้าร่วมจัดบริการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุข” และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล รวมทั้งครูผู้สอนโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน จำนวน 15 คน จาก 3 จังหวัดได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแพร่ และจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์และเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 พบว่าทุกแห่งมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ กิจกรรมทางด้านประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัว และชุมชน เพราะจุดมุ่งหมายของโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สร้างมนุษย์สัมพันธ์ร่วมกัน ลดภาวะโรคซึมเศร้า ส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิตให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าในตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งบางแห่งได้ดำเนินการจัดตั้งเป็นโรงเรียนขึ้นแต่ทุกแห่งยังไม่ได้ มีการเขียนหลักสูตร มีการจัดกิจกรรมในการพัฒนาผู้สูงอายุ หรือเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนชีวิตผู้สูงอายุที่มีกระบวนการอย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลถึงการประเมินผลการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ไม่มีความชัดเจน หรือสอดคล้องกับการส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ทั้งพัฒนาการร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี เช่น ไตรสิกขาคือหลักธรรม 3 ประการที่บุคคลพึงศึกษา และปฏิบัติเพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ และสติปัญญาของตนเองให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งจะเรียนรู้และปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง หลักธรรมทั้ง 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 1) ศีล คือ การสำรวมกาย วาจา ใจ ให้พอดี ทำดี และประพฤติดีอยู่เสมอจะสามารถพัฒนาให้ทำความดีได้โดยง่าย 2) สมาธิ คือ การควบคุมจิตใจของตนเองให้สงบไม่ฟุ้งซ่าน ตั้งใจแน่วแน่มั่นคงกับสิ่งที่ตนปฏิบัติ 3) ปัญญา คือ การรู้แจ้งถึงสภาพที่เป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งของต่าง ๆ ปัญญาเกิดจากการฝึกใช้ความคิดพิจารณา ไตรตรองด้วยจิตที่สุจริต ผสมผสานกับความรู้ในสิ่งนั้น (สมศักดิ์ สันธะเวชญ์, 2544, น. 203)

นอกจากนี้ยังมีข้อมูลการวิเคราะห์สภาพจริงเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในวันที่ 28 มิถุนายน 2559 ณ ห้องประชุมสถานีอนามัยสันนาเม็ง พบว่าเทศบาลตำบลสันนาเม็งกำลังจะดำเนินการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นปีแรกมีจุดอ่อนคือบุคลากรยังขาดประสบการณ์ในการบริหารดำเนินการบริหารจัดการ ยังขาดการจัดทำหลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและแนวทางการวัดผลประเมินผลกิจกรรมตามหลักสูตรที่ชัดเจน ซึ่งเทศบาลตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีเป้าหมายจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพด้านร่างกาย จิตใจผู้สูงอายุ ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมและให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสาธารณสุข ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ด้านพุทธศาสนา จากการวิเคราะห์สภาพจริงของผู้เกี่ยวข้อง เห็นว่าหน่วยงานเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ส่วนมากดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุโดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ แต่ความเป็นจริงยังไม่ได้ดำเนินการตามโครงสร้างของคำว่าโรงเรียน ซึ่งต้องประกอบไปด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีหลักสูตรการวัดผลประเมินผลหลักสูตรที่ชัดเจน เป็นเพียงแต่การจัดกิจกรรม โครงการเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุในภาพรวมเท่านั้น

จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ในเบื้องต้นและดังที่กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับบริบทด้านการการจัดกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ยังไม่มีมีความชัดเจนในด้านหลักสูตร ด้านการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งเป็นผลทำให้การจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้สูงอายุไม่ครอบคลุมถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ประกอบกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีบุคลากรพร้อมในด้านการบริหารวิชาการทางด้านพุทธศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการแก้ปัญหาดังกล่าวควรมีการนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน มาพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้สูงขึ้น และเพื่อเป็นการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สภาพทั่วไปการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อทดลองและประเมิน หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน
4. เพื่อสร้างคู่มือการใช้ หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือโรงเรียนผู้สูงอายุในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัด เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอนโรงเรียนรวมทั้งสิ้น 80 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือโรงเรียนผู้สูงอายุในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน รวมทั้งสิ้น 14 โรงเรียน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร ครูผู้ปฏิบัติงานและกลุ่มผู้เรียน ปีการศึกษา 2561 รวมทั้งสิ้น 168 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (การศึกษา สํารวจ ข้อมูลพื้นฐาน) Research : R1

1.1 ศึกษา วิเคราะห์ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขา เช่นหลักสูตร โครงการ กิจกรรม วิธีการวัดผล ประเมินผลตามหลักสูตร และเอกสารการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนา เป็นต้น

1.2 สังเกต สํารวจ และสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบในการจัดการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จมีผลสัมฤทธิ์สูง ในปีการศึกษา 2558 จำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน และครูที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบงานการจัดการเรียนการสอน จำนวน 1 คน ได้แก่โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนใน จังหวัดเชียงราย และโรงเรียน จังหวัดแพร่ โดยการเลือกแบบเจาะจง

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทราบ ลักษณะของกลุ่มประชากร โดยใช้สถิติบรรยายได้แก่ การหาความถี่ (Frequencies) ร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2. ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร) Development : D1

ในขั้นตอนนี้เป็นการออกแบบและหาแนวทางพัฒนาหลักสูตร เป็นการนำเสนอผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีการ สทนากลุ่ม (Focus Group Research) เพื่อ ออกแบบ การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่รับผิดชอบและเข้าใจดีในด้าน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีขั้นตอนต่อไปนี้ 1) การดำเนินการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 2) เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) การกำหนด แนวทางการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน

2.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่รับผิดชอบและเข้าใจดีในด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ซึ่งมีขั้นตอนต่อไปนี้ 1) การดำเนินการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม 2) เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) สร้างแบบสรุปข้อมูลศึกษาข้อเท็จจริงเพื่อยืนยัน แนวทางการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน

2.1.1 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 9 คน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รับผิดชอบด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตร และ 3) กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนหรือกลุ่มผู้

ปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ดังนี้ (1) ทำงานด้านการศึกษาและ/หรือ(2) มีประสบการณ์ทำงานด้านที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ปี

2.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่มครั้งนี้คือ

1) กลุ่มผู้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ได้แก่ผู้ดำเนินการสนทนา(Moderator)จำนวน 1 ท่านคือผู้วิจัยเอง ผู้จัดบันทึกการสนทนา (Note Taker) จำนวน 2 ท่านและผู้บริการทั่วไปจำนวน 1 ท่านรวม 4 ท่าน

2) แนวทางการสนทนากลุ่ม เรื่องทางการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนซึ่งมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยนำผลการศึกษาปัญหาการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรเป็นกรอบในการกำหนดโครงสร้างแนวคำถาม

ขั้นตอนที่ 2 สร้างคู่มือการสนทนากลุ่ม ตามโครงสร้างแนวคำถามที่กำหนดไว้ซึ่งประกอบด้วยคำถามหลัก และคำถามขยายที่มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 นำคู่มือการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและความเหมาะสมของข้อคำถามก่อนลงในคำถามหลักรวมถึงความเหมาะสมและเป็นไปได้ของคำถามขยาย

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขคู่มือการสนทนากลุ่มตามข้อเสนอแนะจนสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริง

2.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเตรียมตัวทำงานภาคสนาม (1) ผู้วิจัยขอหนังสือขออนุญาตเชิญผู้เชี่ยวชาญ ผู้รับผิดชอบในการพัฒนาผู้สูงอายุ ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ในการขอเชิญผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มพร้อมทั้งติดต่อประสานงานกับสถานศึกษาที่บุคลากรผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อขออนุญาตบุคคลดังกล่าว (2) จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สมุดบันทึก เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป ของที่ระลึกและคู่มือการสนทนากลุ่ม (3) ชักซ้อมทำความเข้าใจในหลักการ วิธีการและขั้นตอนการจัดสนทนากลุ่มเพื่อให้ผู้ดำเนินการ ผู้จัดบันทึกการสนทนาและผู้บริการทั่วไปมีความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอยู่ภายใต้การควบคุมของอาจารย์ที่ปรึกษา

2) การดำเนินการสนทนากลุ่ม (1) ผู้วิจัยจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสนทนากลุ่มให้พร้อมก่อนผู้เข้าร่วมสนทนาจะเดินทางมาถึง (2) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีเมื่อผู้เข้าร่วมสนทนาเดินทางมาถึงโดยผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดสนทนาทุกคนพยายามพูดคุยและซักถามอย่างเป็นมิตรเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีก่อนเริ่มต้นสนทนา (3) เมื่อสนทนาเสร็จสิ้นลงผู้วิจัยแสดงความขอบคุณ ผู้ร่วมสนทนาทุกคน และดูแลอำนวยความสะดวกจนผู้ร่วมสนทนาเดินทางกลับ

2.1.4 วิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยดำเนินการทันทีที่การสนทนาสิ้นสุดลง โดยสรุปจากความคิดเห็นของผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึก ผู้บริการทั่วไป และจากการสังเกตของผู้วิจัยเพื่อการตรวจสอบข้อมูลและพัฒนากรอบประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

2) การเตรียมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์อย่างละเอียด ในการเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ ผู้วิจัยใช้วิธีการถอดรายละเอียดจากเทปบันทึกการสนทนากลุ่มโดยตรวจสอบกับบันทึกการสนทนาที่ผู้จัดบันทึกได้จดไว้ ซึ่งการถอดเทปจะถอดรายละเอียดทุกคำพูด และบรรยากาศในการสนทนาลงไปด้วย ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

3) วิธีการวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารบันทึกการสนทนาของผู้จัดบันทึก และเอกสารจากการถอดเทปโดยสรุปใจความจากเอกสารความถี่ของคำและเนื้อหาที่สนใจซึ่งคำนึงถึงสถานการณ์ของสนทนากลุ่ม

4) นำผลสรุปจากการสนทนากลุ่มไปพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาและวิเคราะห์สภาพจริงของข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ การร่าง การตรวจสอบและการนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และสรุปรายงานผล

3. ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (นำไปใช้จริงและประเมินผลการใช้) Research : R2

ในขั้นตอนนี้เป็นการนำ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนไปใช้ในสถานการณ์จริงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 นำแนวทางที่ได้จากการสังเคราะห์ในระยะที่ 2 ไป จัดอบรมผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการจัดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตร ก่อนการใช้แนวทาง

3.2 นำแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยมีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้คือ

3.2.1 จัดทำเอกสารลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตร

3.2.2 ดำเนินการจัดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตร

3.3 นำแนวทางการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนการประเมินผลการใช้ โดยนำเครื่องมือประเมินความพึงพอใจ ไปประเมินผู้บริหาร ครูผู้ปฏิบัติการ และผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย

1. ตอนที่ 1 ผลการศึกษา วิเคราะห์สำรวจข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปด้านการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนพบว่าการดำเนินงานส่วนมากจะใช้หลัก 5 ก. คือ กลุ่ม กรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน สร้างความรู้ความเข้าใจ ความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง มีการติดตามผลกิจกรรมส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันแต่ส่วนใหญ่ยังขาดครูจิตอาสาที่เพียงพอ หลักสูตรไม่มีความชัดเจนขาดวิธีการติดตามประเมินผลด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพ

2. ตอนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน

การหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน พบว่า หลักไตรสิกขาที่นำมาใช้ ประกอบด้วย 1) ศีล คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านร่างกายและด้านสังคม 2) สมาธิ คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ 3) ปัญญา คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านความรู้ โดยมีขั้นตอนการพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์สภาพจริงของข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ 2) การร่างการตรวจสอบและการนำหลักสูตรไปใช้ 3) การประเมินผลการใช้หลักสูตร 4) การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และ 5) สรุปรายงานผล

3. ตอนที่ 3 การทดลองและประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน

การทดลองและประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน กับคณะกรรมการบริหาร ครูผู้ปฏิบัติงานและกลุ่มผู้เรียน ปีการศึกษา 2561 รวมทั้งสิ้น 168 คน พบว่าหลักไตรสิกขาที่นำมาใช้ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครบทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีการจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นสูง แต่ส่วนใหญ่ยังขาด การศึกษาและวิเคราะห์สภาพจริงของข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ การร่าง การตรวจสอบและการนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และสรุปรายงานผล โดยมีผลการประเมินความพึงพอใจหลังการใช้หลักสูตรมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$)

4. ตอนที่ 4 คู่มือการใช้ หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน

คู่มือการใช้หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนพบว่าประกอบด้วย คำนำ วัตถุประสงค์การสร้างและพัฒนารูปแบบหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้หลักไตรสิกขา แนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนการพัฒนา 5 ด้าน คือ การศึกษาและวิเคราะห์สภาพจริงของข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ การร่าง การตรวจสอบและการนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และสรุปรายงานผลหลังการนำหลักสูตรไปดำเนินการปฏิบัติใช้

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนพบว่าการดำเนินงานส่วนมากจะใช้หลัก 5 ก. คือ กลุ่ม กรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน สร้างความรู้ความเข้าใจ ความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง มีการติดตามผลกิจกรรมส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันแต่ส่วนใหญ่ยังขาดครูจิตอาสาที่เพียงพอ หลักสูตรไม่มีความชัดเจนขาดวิธีการติดตามประเมินผลด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพ ที่เป็นเช่นนี้มาจากข้อค้นพบซึ่งเป็นการนำผลการ

วิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้สูงอายุมีความสำคัญที่ต้องได้รับการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ดังนั้นการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เป็นต้นมา ด้วยการมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) เพื่อกำหนดทิศทางนโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ดำเนินการด้านผู้สูงอายุให้ชัดเจนซึ่งทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความต้องการและการตอบสนองของผู้สูงอายุแต่ละคนอาจแตกต่างกันไปบ้าง ดังนั้นควรที่จะทำความเข้าใจพื้นฐานชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในความดูแล สอดคล้องกับวิพรรณ ประจวบเหมาะ (2553, น. 72) กล่าวว่าปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากระบบสาธารณสุขได้รับการพัฒนามากขึ้น การตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญส่งผลให้ภาครัฐกำหนดมาตรการเตรียมการรองรับให้การดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

การหาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน พบว่า หลักไตรสิกขาที่นำมาใช้ ประกอบด้วย 1) ศีล คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านร่างกายและด้านสังคม 2) สมาธิ คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ 3) ปัญญา คือ กิจกรรมตามหลักสูตรในการพัฒนาด้านความรู้ โดยมีขั้นตอนการพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์สภาพจริงของข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ 2) การร่างการตรวจสอบและการนำหลักสูตรไปใช้ 3) การประเมินผลการใช้หลักสูตร 4) การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและ 5) สรุปรายงานผล สอดคล้องกับสุนน อมรวิวัฒน์ (2544, น. 35) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า การศึกษาตามหลักไตรสิกขานั้นต้องเป็นการฝึกหัดอบรมตนด้วยตนเอง และประเมินผลสำเร็จด้วยตนเอง แต่ไม่ได้ปิดกั้นการรับคำแนะนำสั่งสอนจากกัลยาณมิตร ไตรสิกขาเป็นการฝึกหัดอบรมที่เป็นขั้นตอนสืบเนื่อง เริ่มจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เป็นการพัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขามีลักษณะเป็นบูรณาการและปัจจัยการที่ว่าบูรณาการนั้นเพราะทุกองค์ประกอบอันมีศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งครอบคลุมมรรคมรรคมีองค์แปดมีลักษณะผสมผสานกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้นและในด้านที่เจริญ ยากที่จะแยกออกมาโดดเดี่ยว และไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้ที่ว่าไตรสิกขาเป็นปัจจัยนั้น เพราะมี ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นปัจจัยต่อเนื่องอิงอาศัยกันโดยตลอดจะเริ่มที่ปัญญา หรือสมาธิ หรือ ศีล ก็ได้ สอดคล้องกับเยาวนาถ สุวลักษณ์ (2549, น. 145) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนาของนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาในเขตเทศบาลนครสงขลาและศึกษาเปรียบเทียบโดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และปัจจัยส่งเสริมให้นักเรียนวัยรุ่นจัดการความเครียดได้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนา การจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนาและแบบสอบถามปัจจัยส่งเสริมให้มีการจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนา มีการจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ด้านศีลและปัญญายู่ในระดับปานกลาง ด้านสมาธิอยู่ในระดับสูง ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าพยาบาลควรส่งเสริมให้วัยรุ่นจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันในระดับที่ดีขึ้น โดยเฉพาะควรวางแผนเสริมสร้างศักยภาพของครอบครัวและครูอาจารย์ให้สามารถนำหลักไตรสิกขาในพุทธศาสนาไปใช้ในการอบรมดูแลเด็กตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อเป็นผลดีต่อสุขภาพจิตของเยาวชนในอนาคต สอดคล้องกับชนะโชค คำวัน (2553, น. 97) ที่ได้ศึกษาแนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลปลาปาก จังหวัดนครพนม พบว่าระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลปลาปาก มีคุณภาพชีวิตไม่ว่าจะเป็นในภาพรวม หรือรายด้าน ซึ่งประกอบด้วยด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนแนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มี 4 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการมีส่วนร่วมของครอบครัว แนวทางการพัฒนาด้านจิตใจ แนวทางการช่วยเหลือกรณีการเจ็บป่วย แนวทางการส่งเสริมรายได้ และแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุ

การทดลองและประเมินหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน กับคณะกรรมการบริหาร ครูผู้ปฏิบัติงานและกลุ่มผู้เรียน ปีการศึกษา 2561 รวมทั้งสิ้น 168 คน พบว่าหลักไตรสิกขาที่นำมาใช้ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครบทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีการจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นสูง แต่ส่วนใหญ่ยังขาด การศึกษาและวิเคราะห์สภาพจริงของข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ การร่าง การตรวจสอบและการนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และสรุปรายงานผล โดยมีผลการประเมินความพึงพอใจหลังการใช้หลักสูตรมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะเป็น เรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น และมีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องจนมีผลประเมินอยู่ในระดับมาก แต่จากผลการวิจัยหรือเอกสารอ้างอิงในบางเรื่องยังไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยคือส่วนมากโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนยังไม่มีหลักสูตรที่ชัดเจน รวมทั้งยังไม่ครอบคลุมถึงผู้สูงอายุอีกหลายส่วนที่ไม่มีโอกาสเข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุที่หน่วยงานจัดให้เช่นผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดเตียงเป็นต้น และการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุส่วนมากยังขาดวิธีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับพระมหาธนศร รามางกูร (2547, น. 204) ที่ได้ศึกษา เรื่องการประยุกต์ใช้และการยึดมั่นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องดำเนินชีวิต และสามารถนำหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักพระธรรมที่รวบรวม คำสั่ง คำสอน ทั้งหมดของพระพุทธศาสนา เป็นหัวใจของศาสนาเป็นเครื่องดำเนินชีวิต โดยได้ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นข้อปฏิบัติ ผูกพันอบรมตนเองให้มีไตรสิกขา คือ ศีล เว้นชั่ว สมภา ทำความดีให้ถึงพร้อม ปัญญา ชำระจิตใจให้ผ่องใส ทำให้ชีวิตมีความสุข ความสงบ มีความมั่นคงทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจการประยุกต์ใช้และการยึดมั่นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนภูเวียง ได้มีการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในวิถีชีวิตคนในชุมชน การพัฒนากาย วาจา และใจของตนให้ยึดมั่นในคุณธรรมแต่ขาดการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาอย่างลึกซึ้ง และการพัฒนาศักยภาพ ด้านการประกอบอาชีพอย่างเป็นระบบการสร้างเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันนำไปสู่ความมั่นคงของคนในชุมชนนั้น พบว่าผู้นำในชุมชนมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมหลักธรรม ทั้งในรูปการอบรมสั่งสอน จัดโครงการ กิจกรรมด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม การสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำท้องถิ่นให้กับเด็กนักเรียน เยาวชน และชาวบ้านทั่วไป

คู่มือการใช้หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนพบว่าประกอบด้วย คำนำ วัตถุประสงค์การสร้างและพัฒนารูปแบบหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้หลักไตรสิกขา แนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนการพัฒนา 5 ด้าน คือ การศึกษาและวิเคราะห์สภาพจริงของข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ การร่าง การตรวจสอบและการนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และสรุปรายงานผลหลังการนำหลักสูตรไปดำเนินการปฏิบัติใช้ อาจเป็นเพราะว่าคู่มือดังกล่าวได้ผ่านการพัฒนาเป็นระบบ มีขั้นตอนกระบวนการตามหลักวิชาการ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้สอดคล้องกับบุญชม ศรีสะอาด (2546, น. 11) ที่ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรว่า องค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งเป็นพื้นฐานมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) จุดประสงค์ 2) สารความรู้ประสบการณ์ 3) กระบวนการเรียน การสอน 4) การประเมินผล สอดคล้องกับวิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542, น. 67) ได้จัดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้ 1) จุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ คือจุดหมาย เป็นสิ่งที่กำหนดไว้กว้างๆ เน้นคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียนมักจะพบได้ในส่วนแรกของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ คือ เนื้อหาสาระ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ 3) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีการปรับปรุงแก้ไขตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร 4)การประเมินผล เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรค้นหาสาเหตุของสิ่งที่ไม่สัมฤทธิ์ผล ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลหลักสูตร จะเป็นสิ่งบ่งบอกที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจเปลี่ยนหลักสูตรใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนที่ชัดเจนโดยการวิเคราะห์สภาพจริง (SWOT Analysis) จากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มากกว่าการประชุมขอความคิดเห็นจากการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

1.2 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง นอกจากการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุเท่านั้น ควรมีหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดเตียง หรืออาจเป็นกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้น 2 วัน 1 คืน เป็นต้น

1.3 การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมควรมีการปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบที่ชัดเจนผู้ที่เกี่ยวข้องควรกำกับติดตามการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

1.4 ควรมีการประสานหน่วยงาน องค์กร บุคคล ที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุ เพื่อสร้างเป็นภาคี เครือข่ายให้มากขึ้นเช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.)สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขสถานitäรวจจร สถานศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น มูลนิธิ หน่วยงานเอกชน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน

2.2 ควรวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในกลุ่มเครือข่ายตามความต้องการของแต่ละท้องถิ่นตามบริบทของตนเอง ในโรงเรียนผู้สูงอายุเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2558). สรุปรื้อมืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ส่วนวิจัยและพัฒนาารูปแบบและโครงสร้างสำนักพัฒนาระบบ รูปแบบและโครงสร้างกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.
- ชนะโชค คาวิน. (2553). แนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลปลาปาก จังหวัดนครพนม. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระมหาธนศร รามางกูร. (2547). การประยุกต์ใช้และการยึดมั่นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนภูเวียงจังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เยาวนาถ สุวลักษณ์. (2549). การจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนาของนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาในเขตเทศบาลนครสงขลา (รายงานผลการวิจัย). สงขลา: โรงพยาบาลจิตเวช สงขลาราชนครินทร์
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : สานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: เซ็นเตอร์ดิสคัฟ เวอร์รี่.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ. (2553). ภาพรวมผู้สูงอายุไทย ในการทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2545-2550. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. (2548). การดูแลรักษาโรคผู้สูงอายุ. นนทบุรี: กรมการแพทย์.
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2544). เอกสารทางวิชาการการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเอกสาร ลำดับที่ 33. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2542). การพัฒนาการเรียนรู้อตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญ สถานการณ์. กรุงเทพฯ: โครงการกิตติเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.